

Critics - Point

...2019...

Ὁρχήστρα **Academica** ᾠδείου Ἀθηνῶν ἐν
Αἰγάλεω, ὑπὸ τὸ Νίκο Ἀθηναῖο:
πολλαπλῆ ἐπιτυχία ὁδηγεῖ σὲ σκέψεις γκρίζες...

12/2019.

τοῦ ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΖΩ ΕΞ' ΑΡΧΗΣ ὅτι οἱ γκρίζες αὐτὲς σκέψεις οὔτε τὸν ἀρχιμουσικὸ Νίκο Ἀθηναῖο, πού ἐξ' ἀρχῆς συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲ τὴν **Academica**, (σύνολο ἀκόμη πιὸ ἀνεκτίμητο στὶς μουσικὰ ἀραχλές ἐποχές μας) οὔτε, πολὺ περισσότερο τὸ ᾠδεῖο Ἀθηνῶν πού τὸ ἀγκάλιασε εὐφρέστατα καὶ στοργικότατα. Ἄλλους σκληρότατους καὶ ἀρτηριοσκληρωμένους, ἀτρήτους, φεῦ, κρανιακοὺς θόλους στοχεύουν, ὅσο καὶ ἂν ἔχουν κάνει τὸ πᾶν γιὰ νὰ πεισθοῦμε ὅτι μέσα τους ἐπικρατεῖ ἀπόλυτο κενό.

Τὴν ἐφετεινὴ πρώτη τῆς συναυλία ἔδωσε ἡ **Academica** στὴν ἀκουστικῶς πλήρως ἀποκατεστημένη αἴθουσα Ἄρης Γαρουφαλῆς τοῦ ᾠδείου Ἀθηνῶν, τὴν 1.3.2019, ἐπαναλαμβάνοντάς τὴν τρὶς σὲ ἀπομεμακρυσμένες περιοχές τοῦ καὶ συγκοινωνιακῶς τρισάθλιου λεκανοπεδίου (ἢ... ὄροπεδίου κατὰ Βαγγέλα Γιαννόπουλο): στὴν Ἁγία Παρασκευή (3.3.2019), στὸν Αἰγάλεω (8.3.2019) καὶ στὴν Ἡλιούπολη (10.3.2019). Δὲν παρακολουθήσαμε τὴ συναυλία τῆς... Πρωτομαρτιᾶς, ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἴδια ὥρα καὶ στιγμή (καλὲ δὲν ἀκούσατε τοὺς 101 κανονιοβολισμοὺς ἀπὸ τὸ Λυκαβηττό;) ἡ Κρατικὴ Ὁρχήστρα Ἀθηνῶν (ἀκουσον! ἀκουσον!) ἔπαιζε ἄλλο ἐλληνικὸ ἔργο ἐπίσης σὲ πρώτη ἐκτέλεση. Προτιμήθηκε λοιπὸν ἡ ΚΟΑ, ἀφοῦ ἡ **Academica** θὰ ξανακουγόταν τρὶς.

Ἄν ξαναβρέθηκα ποτὲ στὸν Αἰγάλεω, αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἔγινε πρὶν πολλὰς δεκαετίες, ὅταν στὴν ἴδια γεωγραφικὴ συντεταγμένη, πρέπει νὰ

ὕπῃρχαν ἀκόμη χῶμα, χωράφια, ἀμπέλια, περιβόλια καὶ κάπου-κάπου τὰ παλῆα «νεοκλασσικά» ἀθηναϊκὰ σπιτόπουλα. Φυσικὰ βρέθηκα βράδυ καὶ παρὰ τὸν ἐπαρκέστατο φωτισμὸ δρόμων εὐχάριστα φαρδειῶν καὶ ἀπὸ ὅσο πρόλαβα νὰ δῶ συμμετρικότατα γεωμετρημένων, παντοῦ ἀπελπιστικῆς ὁμοιομορφίας βόροφα μπετονένια νεοελληνικὰ τέρατα ποὺ τὴ μονοτονία τους ἔσπαγαν κεφάλτα, ἀπειράριθμα καὶ ποικιλώνυμα ἰσόγεια φαγάδικα ἀλλὰ καὶ πλήθος μαγαζιῶν, θεόκλειστων βέβαια, ἀφοῦ Παρασκευὴ βράδυ ἄρχιζε τὸ ἀποκριάτικο τριήμερο. Ὡστόσο, αἰσθανόμενοι μιὰν ἄκρως εὐχάριστη αἴσθηση ἀπὸ ὅ,τι ἔβλεπα καὶ ὄχι μόνον ἐπειδὴ βρισκόμουν πολὺ κοντὰ στὸ σημεῖο ἀπὸ ὅπου ὁ Ξέρξης παρακολούθησε τὴ συντριβὴ τοῦ στόλου του στὴ Σαλαμίνα, τὸ 480 π.Χ. Παρενθετικὰ καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ του στὴν Ἑλλάδα, ὑπῆρξε ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα καθάρματα καὶ κτήνη τῆς παγκόσμιας Ἱστορίας. Διαβάστε ὅλο, μὰ ὅλο τὸν Ἡρόδοτο καὶ θὰ φρίζετε!

Ἀντιστρόφως ἀνάλογο μὲ τὰ δημογραφικὰ δεδομένα τῆς περιοχῆς (ὁ δῆμος, ἂν καλοάκουσα, εἶναι ὁ τρίτος σὲ μέγεθος τῆς Ἀττικῆς), τὸ μικρὸ, ἀπέριπτο, πεντακάθαρο μέσα καὶ ἔξω, εὐκόλης προσβάσεως Πνευματικὸ Κέντρο *Γιάννης Ρίτσος*, μὲ μικρὴ βέβαια αἴθουσα (100 καθίσματα;) καὶ σκηνὴ ποὺ μόλις χώρεσε τὴν ὀρχήστρα, ἀλλὰ καὶ κοινὸ ποὺ δεχόταν τὸ ἀκρόαμα μὲ αἰσιόδοξα ἀσυγκράτητη εὐφορία ζωηροτάτων χειροκροτημάτων: πανηγυρικὴ δικαίωση τῆς μετατροπῆς τῆς **Academica** σὲ οἶονεὶ μουσικὸ Ἄρμα Θεσπιδος. Ἐπὶ τὰ ἔργα προγράμματος, πλούσιου σὲ φαντασία καὶ παιδεία, ἀποῦσα τοῦλάχιστον ἐδῶ καὶ δύο (ἂν ὄχι περισσότερες) τριετίες ἀπὸ τὴν Κ.Ο.Α.

1. ΑΘΗΝΑΙΟΣ, ΝΙΚΟΣ (γ. 1946): *Σερενάτα* γιὰ ἔγχορδα (2019), 4 μέρη: I. Πρόλογος. II. Βάλς. III. Νυχτερινό. IV. Χορός. Κρίμα ποὺ μέγα μέρος τῆς φήμης του χρωστᾶ δικαιότατα ὁ ἀγαπητὸς Νίκος στὴν ιδιότητά του ὡς ἀρχιμουσικοῦ, διότι γιὰ πολὺ μεγάλα διαστήματα μᾶς ἀφήνει νὰ...ξεχάσουμε τὸ ὅτι εἶναι καὶ ἐξ ἴσου λαμπρὸς συνθέτης. Εὐτυχῶς μᾶς τὸ ξαναθύμισε ἡ *Σερενάτα*. Α' μέρος, ὄνειρικὸ μᾶλλον ἀργὸ πλὴν συντομότατο, πάντα σὲ σχέση μὲ τὰ ἐπόμενα μέρη: πιστεύουμε ὅτι ἄνετα μπορεῖ νὰ μεγαλώσει ἐπωφελέστατα, κατὰ 60-70' τὸ πολὺ. Στὸ Β' μέρος, βάλς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συμπαρασύρουσα μελωδία, θαυμάσαμε μιὰν ἐκπληκτικῆς γραφῆς γιὰ ἔγχορδα, ποικιλία συνοδευτικῶν σχημάτων, πάντοτε, ἐννοεῖται, σὲ μέτρο 3/4, καὶ ἓνα ὠραιότατο μεσαῖο τμήμα, σόλο βιολοντσέλο, ὑπέροχα ἐρμηνευμένη ἀπὸ τὸ **Βαγγέλη Νίνα**. Γ' μέρος *Νυχτερινό*, οἶονεὶ πυρήνας τοῦ ἔργου, θαυμάσια ἀργὴ μελωδία καὶ... ἀκό-

μη ωραιότερο, λίγο αδρότερο ρυθμικά, μεσαίο τμήμα. Δ' μέρος, καίτοι δίχως φανερές, κατά γραμμα, ύπομνήσεις μπαρόκ, ή πλαστικότητα ταιριαστή αυτή μορφική ολοκλήρωση του έργου, μάς θύμισε φευγαλε-ότατα χορό **rigaudon**.

2. ΣΟΥΜΠΕΡΤ, ΦΡΑΝΤΣ [Schubert, Franz, 1798-1828]: Σονάτα για άρπετζ(ι)όνε και πιάνο, σε λα έλ. έργο D 821 (Νοέμβριος 1824). Άπαραίτητο ιστορικό: τὸ άρπετζ(ι)όνε [ιταλ. **arpeggione**], είδος κιθάρας με δοξάρι, όργανο που έφευρέθηκε μόλις τὸ 1823, χρωστά την όποια ύστεροφημία του άποκλειστικά στο έργο αυτό του Σουμπέρτ. Σήμερα έχει τελείως εξαφανισθεί και τὸ σουμπέρτειο άριστούργημα έρμηνεύεται άπο βιολοντσέλο (ή βιόλα) και πιάνο. Πιθανολογεΐται ότι στο συνθέτη τὸ παρήγγειλε ό δεξιοτέχνης τὸ άρπετζ(ι)όνε **Vincent Schuster**. Η σονάτα πρωτοεκδόθηκε τὸ 1871, όταν...δὲ σωζόταν πιά ούτε δείγμα τὸυ όργάνου για τὸ όποιο γράφτηκε! Έδὼ άκούστηκε σὲ διασκευή τὸυ δαιμόνιου Άθηναίου για βιόλα και έγχορδα (άντί πιάνου), σολίστ δὲ ήταν ό νέος καθηγητής βιόλας στο Ψδείο Άθηνών **Αντώνης Μανιάς**. Έμφυτη μουσικότητα, μεστὸς ήχος, τονικά ακριβέστατη και νοηματικά καθαρότατη άρθρωση, αναδείχθηκαν εζ' άρχής στο I. **Allegro moderato**, λα έλ., στο έναρκτήριο 100% σουμπέρτειο **cantabile**, πριν άπο τὸ εξαίσιο άνέβασμα τὸυ μεσαιου τμήματος. II. **Adagio**, μι μείζ. Τὸ κορύφωμα τής έσωτερικότητας τὸυ έρμηνευτὸυ και τής επικοινωνίας του με τὸ συγκινησιακό βάθος της μουσικής, ιδίως μετα τὸ πέραςμα άπο τὸν έλάσσονα στο μείζονα τρόπο, ολοκληρώθηκε θαυμαστά στη μεγαλειώδη κατακλειδα τὸυ III. **Allegretto**, λα μείζ., κατατάσσοντας τὸ έργο στα ποιοτικά ύψίπεδα τών τελευταίων μετοβενικών κουαρτέτων έγχορδων. Κι' όμως άπέμενε ή εκθαμβωτική κατακλειδα τὸυ σπάνιου προγράμματος, μετα την όποία θά μάς άπασχολήσει ή όλη έρμηνευτική προσέγγιση τὸυ Άθηναίου πὸυ, όπως όλη ή εκδήλωση, αναδείχθηκε ως έναυσμα τὸυ κυρίως θέματος αὐτὸυ τὸυ κειμένου.

3. ΝΤΒΟΡΖΑΚ, ΑΝΤΟΝΙΝ [Dvořák, Antonín (Leopold), 1841-1904]: Σερενάτα για έγχορδα, μι μείζ., έργο 22 (Μάιος 1875· λέγεται μεταξύ 3 και 14 Μαΐου!), 5 μέρη: I. **Moderato** II. **Tempo di Valse** III. **Scherzo—Vivace**. IV. **Larghetto** V. **Finale—Allegro vivace**. Έργο μεγάλων συνθετικών αξιώσεων (καίτοι γραμμένο μάλλον στοχεύοντας στην τέρψη τὸυ ακροατὸυ), άπο μιά μουσική φιλολογία βάθους πὸυ άπο καταβολής του άγνόησε τὸ μουσικῶς ήμιμαθὲς τελικῶς Μέγαρο—

ἀμποτε νὰ ἀλλάξει. Καὶ πολὺ περισσότερο φυσικὰ ἢ ΚΟΑ, ἰδίως κατὰ τὶς δύο τελευταῖες τριετίες (Περιμένετε, δὲν τελειώσαμε μαζί της). Πλὴν τοῦ Φινάλε, σὲ τροποποιημένη μορφή σονάτας, τὰ 4 πρῶτα μέρη ἀκολουθοῦν παραλλάγματα ἀπλοῦς τριμεροῦς μορφῆς Α-Β-Α καίτοι δὲν ὀφείλει τὴν (ἐκτὸς Ἑλλάδος βεβαίως!) δημοτικότητά του στὴ μορφολογικὴν ἀπλότητα, ἀλλὰ στὶς ἐντυπωσιακὲς ἀντιθέσεις τῶν διαφόρων θεμάτων (λ.χ. τὸ θαυμάσιο ἀργὸ τμήμα τοῦ Βάλς, τὸ ὑπέροχο μεσαῖο τοῦ Σκέρτσο, ὁ ξαφνικὸς «ρυθμικὸς» χαρακτήρας τοῦ Λαργκέττο καὶ ἰδίως τὸ ἀριστουργηματικῆς συλλήψεως φινάλε.

Κυριότερος ὅμως συντελεστής τῆς ἐπιτυχίας δὲν ἦταν μόνον τὸ εὐφάνταστης συλλήψεως πρόγραμμα καὶ ἡ ὠραιότατη συμμετοχὴ σ' αὐτὸ τοῦ ἀρχιμουσικοῦ ὡς *συνθέτου*. Ἦταν καὶ τὸ ὀλόψυχο δόσιμό του στὴν ἀνάδειξη τῆς λειτουργικότητας καὶ τῆς παραμικρότερης ἐνδείξεως, οἱ θαυμαστὲς ἠχητικὲς ἰσορροπίες μεταξὺ τῶν ὁμάδων ἐγχόρδων καὶ ἡ πᾶναγνη ροὴ τῆς μουσικῆς ποὺ συμπαρέσυρε σὲ θυελλώδη χειροκροτήματα τὸ ἀναγκαστικὰ περιορισμένο κοινὸ τῆς μικρῆς, φυσικὰ χωρὶς ἀκουστικὲς προδιαγραφές, ἀλλὰ συμπαθέστατης αἰθούσης. Καὶ ξαφνικὰ, ἄστραψε μέσα μου μιὰ ἀλήθεια. Διότι δὲν εἶναι τὸ περὶ τὴν Ἑντεχνη Ἑλληνικὴ Μουσικὴ μῖσος τοῦ «κρατικάρχου» κ. Τσιαλῆ, εἶναι καὶ ἡ ἀπαξίωση πολυάριθμων ἐξόχων Ἑλλήνων συναδέλφων του πάσης ἡλικίας, μὲ ἀπείρως μεγαλύτερη μουσικὴ παιδεία τῆς δικῆς του γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ΚΟΑ εἶναι ἄβατον. (Θέτε καὶ ὀνόματα κύριε Τσιαλῆ;). Ἄντ' αὐτῶν καὶ ὁ ἴδιος ἀποφεύγει νὰ διευθύνει (γιὰ νὰ μὴν...πολεκτίθεται;) ἀλλὰ καὶ οἱ ξένοι «μετακεκλημένοι» του, συνήθως σε προγράμματα... σαρακοστιανά, δὲν εἶναι πολὺ καλλίτεροί του. Καὶ παραθέτω ἀπόσπασμα πρόσφατης ἐπιστολῆς φίλου μου ἀπὸ τὸ 1980, ἐλληνοαμερικανοῦ μουσικοῦ, μέλους (ἤδη συνταξιούχου) τῆς Συμφωνικῆς τῆς Οὐάσιγκτον (ἤδη ἐπὶ Ροστρόποβιτς) καὶ ἰδρυτοῦ Ἀρχείου Ἑντεχνης Ἑλληνικῆς Μουσικῆς (ἐκατοντάδες παρτιτούρες) ἤδη κατατεθέντος σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς περιδημότερες βιβλιοθήκες τῆς Ἀνατολικῆς Ἀκτῆς τῶν ΗΠΑ. Ἄριστος γνώστης τῆς ἑλληνικῆς, πλειστάκις ἐπισκεφθεὶς τὸ προγονικὸ του λίκνο, μοῦ γράφει ἀγγλικά (*e-mail* 24 Ἰαν. 2019) ἐπειδὴ ὁ Η/Γ του στερεῖται ἑλληνικοῦ πληκτρολογίου. Μεταφράζω λοιπόν:

«Εἶδα ὅμως στὴν *K* (προφανῶς ἐνν. *Καθημερινή*) μιὰ κριτικὴ τῆς συναυλίας μὲ τὸ *Κοντσέρτο Γκρόσσο* τοῦ Μητρόπουλου, ἔργο δύσκολο

ὅπως θυμοῦμαι ἀπὸ τὶς ἀκροάσεις μου στὴν ταινιοθήκη (ἐνν. τῆς ΕΡΤ) κατὰ τὸ ἀπώτατο παρελθόν. Ἐπίσης παίζονται καὶ πάλι οἱ πανταχοῦ παρόντες *Ἑλληνικοὶ Χοροὶ* (ἐνν. τοῦ Σαλκώτα) ἀλλ' ὁ κριτικὸς δὲν ἔδειχνε νὰ πολυενδιαφέρεται γιὰ τὴν ἐκτέλεση τοῦ (μαέστρου) Τάδε ¹.

(...) Ἐέρω τὸν Τάδε ἀπὸ τὴν «καρριέρα» του μ' αὐτὴ τὴν ἀμερικανικὴ συμφωνικὴ ὀρχήστρα καθὼς καὶ ἀπὸ τὴ διεύθυνσή του στὸ Κολλέγιο **Bard**, βορείως τῆς Νέας Ἰόρκης. Γνώριζα ἐκεῖ κάποιον μουσικολόγο καὶ ἀνέβηκα πρὶν λίγα χρόνια γιὰ νὰ δῶ μιὰ παράσταση ἔργων τοῦ Κάρολ Συμανόφσκυ (Σ.Σ, **Karol Maciej Szymanowski**, 1882 – 1937· μέγιστος Πολωνὸς συνθέτης, φυσικά...ἀγνωστος ἐν Ἑλλάδι), τοῦ μπαλλέτου *Harnasie* καὶ τῆς ὄπερας *Βασιλιάς Ρογήρος*. (Ὁ Τάδε) εἶναι γνωστὸς γιὰ τὶς προσπάθειές του νὰ παίξει ὅλ' αὐτὰ τὰ «παραμελημένα» ἔργα (...) εἶναι ὅμως φταιχτὴς ἐπειδὴ δὲ γνωρίζει σὲ βάθος τὸ πνεῦμα τῆς μουσικῆς. Τέως συνάδελφος, κάποτε πρῶτο ὄμποε στὴ Φιλαρμονικὴ τοῦ Λένινγκραντ ὑπὸ τὸ Μραβίνσκυ, σὰς παρακαλῶ πολὺ (Σ.Σ. ἐλληνικὰ στὸ κείμενο), μού εἶπε κάποτε ὅτι ΚΑΝΕΙΣ ἀρχιμουσικὸς δὲν θὰ ἔπαιζε ἐκεῖ μουσικὴ, δίχως νὰ ἔχει πνευματικὸ δεσμὸ μὲ τὸ συνθέτη. Αὐτὴ ἡ δυτικὴ, κατ' ἐξοχὴν ἀμερικανικὴ ἀρρώστεια τοῦ νὰ νομίζεις ὅτι κανεὶς μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ παίξει τὸ κάθε τι, καταλήγει σ' αὐτὲς τὶς μέτριες ἐκτελέσεις ὅπου δὲν κάνουμε τὴ δουλειά μας σωστὰ καὶ ὅπως πρέπει. Στὴν περίπτωση τῆς ἐκδηλώσεως Συμανόφσκυ, εἶπα στὸ φίλο μου ὅτι ἂν γιὰ κάποιον αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη του ἐμπειρία μὲ τὸ Συμανόφσκυ, θὰ ἦταν καλλίτερο νὰ μὴ τὴν ἀκούσει. Ἴσως γερνῶ ἀλλὰ εἰλικρινὰ λυποῦμαι βλέποντας ἕνα Τάδε νὰ ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ πλουτίσει τὸν κατάλογο τῶν χωρῶν πού ἔχει κατακτήσει».

Αὐτὰ πρὸς ὥρας περὶ ΚΟΑ...(Δῆμος Αἰγάλεω, Πνευματικὸ Κέντρο *Γιάννης Ρίτσος*, Παρ. 8.3.2019).

Λέξεις: 1438.

¹ Παραλείπω ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχιμουσικοῦ. Τὶ χρειάζεται ἀλλωστε